

PRV tar genpatentet i försvar

■ Det är viktigt för svenskt näringsliv och svensk forskning att det går att få patent på DNA-molekyler. Det sa Gun Hellsvik, generaldirektör för Patent- och registreringsverket, PRV, vid en pressinformation förra veckan.

Gun Hellsvik och PRV ger sig in i debatten om genpatent med förklaringen att det är PRVs uppgift att främja Sveriges tillväxt och svenskt näringslivs utveckling. Utan genpatent riskerar Sverige att bioteknisk forskning lämnar landet. Hon ser det som PRVs skyldighet att reda ut en del missuppfattningar i den rådande debatten och hade vid tillfället hjälp av bland andra Marianne Levin, professor i civilrätt och Tomas Lundquist, patentansvarig på KaroBio AB.

– Vi märker i debatten att det finns en rädsla för det okända. Bästa sättet att komma över rädslan är kunskap, sa Gun Hellsvik.

Som Läkartidningen skrivit tidigare (LT 2002:10) är bland andra Statens medicinsk-etiska råd, Smer, kritiskt till lagförslaget om patent på biotekniska uppfinningar. Från Smers sida hävdas att det

idag inte finns något tydligt lagstöd för att patentera gener men att lagförslaget om det går igenom skulle ge en sådan möjlighet, vilket vore olyckligt. Lagen bör begränsa patenträtten enbart till användandet av genen, anser Smer.

Förbud mot kommersiell kloning

PRV å sin sida hävdar att lagförslaget, som innebär att ett redan i Sverige gällande EU-direktiv från 1998 också implementeras i svensk rätt, inte innebär någon utvidgning. Omkring 40 patent på mänskliga DNA-molekyler funktion har redan beviljats i Sverige enligt gällande lag. Den nya lagen innebär en precisering av praxis och ur vissa aspekter snarare en inskränkning av patentmöjligheterna, hävdar PRV. Lagen innebär också en precisering av regeln att patent inte får ges till uppfinningar som strider mot goda seder eller allmän ordning. Där finns t ex ett uttryckligt förbud mot patent för kommersiell kloning av människor.

I övrigt är de etiska avvägningarna skilda från frågan om patent, och ska så vara, anser Hellsvik. Vad som är tillåten

forskning får regleras på annat håll, även om det är praktiskt svårt att styra människors sökande efter kunskap.

Det är en rådande missuppfattning, enligt PRV, att det går att få patent på upptäckten av en gen. Enbart en upptäckt kan aldrig räcka. Det går visserligen att få patent på en gen men bara om den isolerats ur kroppen och beskrivits, och bara om man också kan visa hur genen kan användas i en ny industriellt tillämpbar funktion. Det är detta sammantaget som utgör uppfinningen som patenten ges för. Att det mänskliga genomet nu är känt och kartlagt genom Hugo-projektet utgör också en ytterligare garanti för att en gen i sig inte kan patenteras.

En annan missuppfattning är att patent hindrar utvecklingen. Men i och med patentansökan bli kunskapen offentlig och kan därigenom stimulera ytterligare forskning, menar PRV.

Se även www.prv.se/patent

Elisabet Ohlin

elisabet.ohlin@lakartidningen.se

Biskopar tar avstånd från terminal sedering

■ Nordens katolska biskopar går nu in i debatten om vård i livets slutskede. I herdabrevet »Att vårda livet« tar de starkt avstånd från terminal sedering och eutanasi, bland annat med argumentet att döden inte är en privat angelägenhet.

Dagens kortsiktiga vetenskapliga och politiska intressen sätter den katolska vårdfilosofin på prov, skriver biskoparna. Sjukvården har blivit mer teknisk, individualistisk och de existentiella och etiska frågorna har försvagats. Liv och död kan kontrolleras och samhällets förväntningar på vården ökar.

– Det har inträffat ett paradigmskifte i synen på människan, säger Anders Arborelius, biskop av Stockholm. Djur och människor tillmäts samma värde och människans identitet är osäker. När börjar och när slutar livet? Kyrkan ska inte ge några regler för hur vården bör se ut, men vi vill gärna stimulera till en god debatt.

Biskoparnas huvudsakliga argument mot eutanasi och den form av terminal sedering då patienten sövs och fräntas vätske- och näringstillförsel fram till dess att döden inträffar är att handlingen kränker livets helighet och att människan gör sig till herre över liv och död. Denna form av terminal sedering bör jämföras med eutanasi och förbjudas.

Påven Johannes Paulus II har kopplat

dessa företeelser till en »dödens kultur«. De nordiska biskoparna varnar för en utveckling i den riktningen, som de menar underlättas av en alltför individualistisk människosyn.

Lidandet har en mening

– Det finns väl ingen etablerad dödens kultur i Norden. Ropen på eutanasi har exempelvis inte kommit så långt i åtminstone Sverige, men det finns tecken på att människan godtyckligt avgör vad som är skyddsvärdigt, säger Arborelius.

Utifrån ett kristet perspektiv kan lidande anses ha en mening eftersom individen därmed förenas med Kristus. Ändå vill biskoparna att patienter i livets slutskede erbjuds bra smärtlindring. Också om det leder till att döden påskyndas, eftersom smärta kan försvaga livsmotet och försvåra bönelivet. Förutsättningen är att ordinationerna håller sig inom god medicinsk praxis och att avsikten är smärtlindring och inget annat. Men vad är då skillnaden gentemot terminal sedering?

Enligt herdabrevet är syftet med terminal sedering att patienten ska dö. Åsikterna om syftet torde dock vara delade, vilket Arborelius medger.

– Skillnaden är inte så tydlig. Den här punkten behöver diskuteras mer. Men

genom att söva patienten tas medvetandet bort och vederbörande glider in i döden, säger Arborelius.

Helge Lockner, katolik och geriatriker med sex års erfarenhet av palliativ medicin i Stockholm, menar också att avsnittet om terminal sedering i herdabrevet är oklart formulerat. Han stödjer dock tanken att smärtlindring och terminal sedering ska bedömas olika, och är överlag positiv till herdabrevet.

– En av huvudpoängerna är att biskoparna tar värdjan om dödshjälp på allvar, säger han.

Enligt biskoparna bottnar efterfrågan på eutanasi ofta i behov av samtal, depression och ångest inför dödsprocessen. Biskoparna menar att den palliativa medicinen, som kan hantera dessa reaktioner, bör stärkas.

Biskoparna tar också ställning för organdonation och godtar det s k hjärndödsriteriet. Att donera organ kan vara en persons sista fria kärleksgärning på jorden, menar de.

Björn Ramel

frilansjournalist

Fotnot: Herdabrev är en rundskrivelse från en biskop till stiftets präster, numera även till församlingarna.